

Motion till riksdagen 2005/06:N289

av Jan Lindholm och Claes Roxbergh (mp)

Långsiktighet i energiomställningen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om solenergis stora potential för energiförsörjning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av att ta till vara kunskaper såväl från andra länder som från egna erfarenheter i utformningen av den fortsatta omställningen av energiförsörjningen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av en utredning med anledning av att våra primära energikällor, olja och kärnkraft, endast kan betraktas som kortsiktiga parenteser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om ackumulatortankars centrala roll vid konvertering till andra lösningar än fjärrvärme för eluppvärmda villor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av att öka kunskapen om beteendefrågor vid omställningsarbete.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av en förändrad syn på effektproblematiken och det orättvist fördelade ansvaret för kostnaden för effektkapacitet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av en fördjupad analys av problemet med ett tydligare effektkostnadsansvar på en avreglerad marknad.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om behovet av långsiktigt stabila villkor för såväl forskare som produktutvecklare och investerare för att omställningen av energisystemet skall få tillräcklig kraft.

Fel! Okänt namn på

Inledning

Solinstrålningen på en yta av ca 6 x 6 mil kan med beprövad teknik idag omvandlas till el och värme tillräcklig för att klara Sveriges hela energibehov. Solceller och solfångare kommer självklart att utvecklas om storskalig produktion kommer igång. Men redan idag är tekniken praktiskt användbar. Produktionskostnaden kan inte konkurrera med gammal och till stor del avskrivna teknik men hävdar sig väl i konkurrens med nybyggnation av gammal energiteknik.

Vårt energisystem är sårbart. Med ett ökat inslag av datakommunikation och förfinad informationsteknik blir vårt land allt mer beroende av säkerhet. Kombinationen elvärme och kärnkraftverk är en kombination av två tekniklösningar som kraftfullt bidrar till stora problem med driftsäkerheten. Bortfall av några få reaktorer skapar stora störningar även om det är under kortare tid. Reservaggregat är dyra och ofta inte miljöacceptabla som lösningar. De kallaste veckorna varje år ställs maximala krav på hela landets eldistributionssystem för att klara de stora effekter som elvärme innebär. De höga fasta kostnaderna för dagens distributionsnät är i första hand relaterade till dessa få dygns maximala effektbehov och inte till den driftsäkerhet som flertalet abonnenter efterfrågar.

Vi vet att det årliga uttaget av olja ur jordskorpan nu ligger mycket nära det tak som inte många vågar tala om. Hur många år produktionen kommer att kunna ligga kvar på den nivån innan den årliga produktionen kommer att minska kan ingen med säkerhet säga idag. Att det årliga maximiuttaget nås inom 5–10 år är det idag knappast någon tvekan om liksom att det råder rätt stor enighet bland expertisen om att produktionen viker nedåt igen inom de närmaste 15 åren. Denna kunskap måste kombineras med vetenskapen om att Kina och några andra länder har en snabb ekonomisk utveckling och en befolkning som därmed kommer att ta en allt större plats på världens oljemarknad. Enligt uppgift ökade antalet bilar enbart i Kina med 7 miljoner under år 2004. Detta sammantaget innebär att det pris på råolja som vi idag betraktar som högt inte kommer att sänkas. Tvärtom måste vi räkna med betydligt högre priser i en snar framtid.

Dessa tre utgångspunkter

- solenergins möjligheter
- storskalighet och sårbarhet
- oljeepokens slut

utgör grunden för tankarna i denna motion.

Den stora satsningen på kärnkraft i Sverige under 1970- och 1980-talen lade en kall hand över energiteknikens område. Det enorma elöverskott som denna satsning gav var underlag för många, så här i efterhand, tokiga lösningar. Det är exempelvis orsaken till att vi svenskar i en internationell jämförelse använder mycket mer elektricitet per person än nästan alla andra länder. Det är bara Kanada och Norge som tillhör vår division.

Fel! Okänt namn på

En omställning är ett måste, vi kan inte leva på den olja som inte längre finns. Förändring är alltid svårt och i detta fall krävs stora investeringar. Det gäller att inte begå för stora misstag eftersom den återstående oljan inte räcker till för flera försök. (De nödvändiga investeringarna i ett omställningsarbete är ganska energikrävande, vilket gör att kostnaden stiger för den nya tekniken ju längre man väntar med att bygga.)

Att omställning underlättas av stabila villkor kan vi lära oss av Danmark och Tyskland som ligger före oss. Där har man stabila regler för dem som investerar i exempelvis vind och sol. I Sverige har vi en förmåga att dutta med treåriga bidragsbestämmelser eller andra korta förmånsregler. Med sådana villkor får man inte privata intressenter att agera.

Akkumulatortankar för villor har en långsamt växande marknad. Rätt konstruerade fyller sådana en central roll i vilken teknisk lösning man än må välja när den direktverkande eller vattenburna elvärmen skall konverteras till något annat än fjärrvärme. Det är därför rimligt med ett långsiktigt investeringsstöd till sådana tankar. Ett ekonomiskt stöd för omställning kan bestå av såväl bidrag som förmånliga finansieringslösningar. Långsiktigt hållbara lösningar innebär större investeringar men i andra ändan lägre löpande kostnader, särskilt om sol utgör en stor del av energikällan. Ett alternativ idag är vindkraft men det löser inte det sårbarhetsproblem som ligger i distributionstekniken under de kallaste dagarna varje år. För att minimera sårbarhetsproblemet är lokal lagring av energi i någon form för någon veckas behov den bästa och billigaste lösningen.

I både Tyskland och Danmark närmar man sig en 20-procentig vindel. I Österrike är solvärmen på mycket snabb frammarsch och i många länder är solet den snabbast växande sektorn om än från en låg nivå. Vi måste hitta former som gör att vi inte halkar efter än mer.

Svårigheter att förtydliga nödvändiga åtgärder

På grund av att Miljöpartiet ingår i regeringsunderlaget vad gäller budgetfrågor är det inte möjligt för oss att föreslå konkreta regler och villkor i syfte att skapa stabila förutsättningar för en långsiktigt hållbar omställning av landets energiförsörjning. Det vore kanske även förmätet av oss att i detalj beskriva en sådan ordning. Det är ju en komplex fråga och vi har inte ambitionen att framstå som de som har lösningen på alla detaljer.

Lämpligt är i stället att den myndighet som regeringen bedömer som lämpligast får ansvaret att med hög prioritet arbeta fram ett paket med åtgärder som långsiktigt kan skapa förutsättningar för en omställning av den svenska energiförsörjningen. Ett sådant arbete måste ta hänsyn till att såväl olja som kärnkraft är kortsiktiga parenteser. Ny energiteknik måste få stabila villkor och långsiktiga finansieringslösningar måste fram.

Fel! Okänt namn på

Viktiga erfarenheter att ta till vara

De södervända svenska hustaken uppgår enligt en studie av Boverket till en samlad yta som i det närmaste motsvarar den yta som erfordras för att med en kombination av solvärme och solel försörja bostadssektorn med energi. Verksamhetslokaler har idag ofta ett stort elbehov enbart för att kyla bort över-skottsvärme från olika installationer. Kunskapen om denna typ av möjligheter till lokala kombinationslösningar med internt utbyte av energi mellan energiformer och byggnader (där exempelvis ett kylbehov hos den ene kan bli till värme hos den andre) bör självklart utgöra en viktig komponent i det efterfrågade arbetet.

Miljonprogrammets alla hustak skall självklart inte genomgå en renovering utan att energiproduktionstekniska hänsyn har analyserats. Erfarenheter från andra länder, exempelvis Danmark, Österrike och Tyskland, måste inhämtas eftersom de lyckats att dra in även privata grupper som investerare i omställningsarbetet.

Tyvärr finns det starka krafter som motsätter sig framsynthet inom energiområdet. Det är inte brist på kunskap som bromsat utvecklingen i Sverige utan snarast målmedveten ovilja. Att Nutek lade ned den utmärkta kunskaps-spridaren "Energieffektiv" är ett av flera exempel på hur man kan motarbeta ett omställningsarbete (den var helt enkelt för bra). Därför är det även av vikt att det uppdrag som regeringen lämnar med utgångspunkt från denna motion även beaktar de bromsande krafternas inflytande.

Sårbarhetsargumentet

De flesta svenskar har någon eller några bekanta som någon gång drabbats av ett mer påtagligt elavbrott. Ofta handlar det om lokala avbrott på grund av att de perifera delarna i distributionssystemet på något sätt falerar. Ibland inträffar större avbrott när en mer betydande del av systemet drabbats. Vi uppfattar att de flesta förstår problemet med att eldistributionsnätet inte kan klara att släppa fram hur många elektroner som helst utan att kollapsa. Detta är begripligt även för den som inte är kunnig i vare sig allmän fysik eller annan teknik. Att skadorna kan bli stora är även det lätt att inse.

För yrkesfolk är effektproblemet i distributionsnätet ett vanligt samsamtal-sämne. Vi har exempelvis bevisat ett antal seminarier under ett flertal år på det årliga energitinget i Eskilstuna där frågan har behandlats.

Vid omställningsarbete är det viktigt att beakta vilka åtgärder som är politiskt möjliga att genomföra. Acceptans för nödvändiga förändringar är därför en viktig sak att arbeta med. Att alla tvingas vara med och betala för ett elnät som de flesta inte behöver blir alltför medvetna om. De höga fasta avgifterna för nätkostnad gör att en normalförbrukare inte påverkas nämnvärt av sin egen förbrukningsnivå. Det är inget bra utgångsläge om man skall försöka

skapa modeller för att motivera medborgarna att bidra till besparingar. Nödvändiga beteendeförändringar är stora ingrepp och kräver bra beslutsunderlag.

Vi uppfattar att sårbarhet och kostnaden för driftsäkerhet med nuvarande effekttoppar är ett område som lämpar sig väl för att skapa förståelse för nödvändiga åtgärder. Med erfarenheterna från debatten kring CO₂-skatten är det viktigt att hitta rätt angreppssätt för att klara en debatt om de än känsligare åtgärder som är nödvändiga för att klara omställningen på elområdet. Även om potentialen för besparing av el är stor är problemet att det drabbar olika grupper på olika sätt ännu svårare än när det gäller CO₂-skatter.

För att klara detta bedömer vi det som av största vikt att kostnaden för effektkrav blir en tydlig fråga. Det räcker inte med att enbart beakta krav på momentan effekt. Konsumentbeteenden går aldrig att styra så i detalj och det är ju det faktiska effekttuttaget som slår ut nätet. Det innebär att även med modern digitalt styrd effektfördelning i en bostad mellan olika användningar kan man inte bortse från den tidsförskjutning av toppar som det innebär. Totaleffekten skall ändå levereras även om det sker under en längre tid, och vid flera dygns köldknäppar innebär det svåra påfrestningar. Det är även sannolikt att den enskilde tenderar att underskatta sina behov.

Det är rimligt att de brukare som orsakar dimensioneringsbehovet även är de som betalar. Ur detta perspektiv är det rimligt att effektkomponenten borde spela en större roll i avgiftsmixen. Självklart drabbar detta de som berörs hårt. Det är inte heller lätt att hantera inom ett avreglerat område. Därför är det nödvändigt att frågan studeras noga. Det är inte politiskt möjligt att ta beslut som drabbar stora grupper orimligt hårt även om det egentligen rent logisk är fråga om en rättvisare kostnadsfördelning.

Förslag

Det finns inga oviktiga politikområden men utan en fungerande energiförsörjning faller många andra frågor. Det är därför av stor angelägenhetsgrad att regeringen tar ansvar för att villkor och regler snarast utformas så att de långsiktigt hållbara energiteknikerna blir intressanta för investerare, såväl för den enskilde villaägaren som för ägaren till en processindustri. Biobränslen av alla slag, avfallsbränslen och energi från andra materialkretslopp än rena avfall måste tillsammans med sol, vind och vatten snarast bli våra huvudsakliga energikällor. Hushållning, återbruk och återvinning måste bli än mer självklara än de idag är.

Att styra utvecklingen åt det hållet är ingen lätt sak. Många har försökt tala om hur man gör det. Investeringsbidrag till solfångare, skattebefrielse för vindkraft och CO₂-skatt är exempel på försök att styra. Erfarenheterna är olika och effekterna diskuteras.

Den väg som Sverige antagit på väg mot ett långsiktigt hållbart energisystem känns både lång och osäker. Det beror till största delen på att beslutsfattarna är okunniga och de ekonomiska aktörerna ointresserade enligt vår uppfattning.

Fel! Okänt namn på

Vårt förslag är därför att regeringen arbetar med att såväl förbättra kunskapsunderlag som villkor för alla aktörer i omställningsarbetet. Det innebär att såväl forskning, produktutvecklare som investerare måste få stabila villkor under lång tid. Dessa måste vara så goda att det som långsiktigt är nödvändigt på kort sikt blir konkurrenskraftigt.

Stockholm den 30 september 2005

Jan Lindholm (mp)

Claes Roxbergh (mp)